

מקורות לשיעור בבית הרב קוק, אור לכל כסליו תשע"ו, פרשת וישב

חותמך ופתילך ומטך / הרב יצחק חי זאגא

- א. בראשית ל"ז לו' - והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים. רש"י - הטבחים. שוחטי בהמות המלך. אונקלוס - רב קטוליא. משלי י"ב - שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה. מלבי"ם - יש הבדל בין ריב ומדון, ריב.. שמתקוטטים זע"ז.. על לא דבר.. ואם סבת הריב היא דברי ממון או אונאה שבעבורם י"ל דין אצל השופט נקרא מדון, ופי' מדון הדבר שדנים בעבורו, והוא דבר בלתי מבורר עם מי הצדק.. אמר החכם, דע שסבת המדנים האלה אינם הנדון בעצמו.. שהאוהבים או אנשים שאין להם שנאה זע"ז לא יקפידו על דברים קטנים
- ב. בראשית לח' - ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, ויט עד איש עדלמי ושמו חירה. וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה.. אבן עזרא - ..הבא מפאת צפון של עולם לדרומו הוא יורד.. רש"י - ..שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך. ויט - מאת אחיו. עד איש עדלמי - נשתתף עמו. ברכות נד - כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים: עד העולם. משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד - התקינו שיהו אומרים: מן העולם ועד העולם. רש"י דברים כח' - ובחרחר - חולי המחממו תוך הגוף וצמא תמיד למים.. לשון ועצמי חרה מני חרב (איוב ל, ל) נחר מפוח מאש (ירמיה ו, כט). ב"ר פה' - ..רבנן אמרי חירה הוא חירם שהיה בימי דוד.. הדר זקנים - גי פעמים כתיב בפרשה עדולמי עדולמי העדולמי ועולים בגימי שלמ"ה המל"ך כלומר עד שלמה המלך תמשך זו האהבה. שמואל ב' ה' - וישלח חירם מלך צר מלאכים אל דוד ועצי ארזים וחרשי עץ וחרשי אבן קיר ויבנו בית לדוד. וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל וכי נשא ממלכתו בעבור עמו ישראל. רש"י - בראותו כל מעשיו מצליחין ומלכי הע"ג שולחין לו מנחה.
- ג. ישראל ותחיתו יא' - כל מה שנותן כח יותר גדול לעוה"ב הרי הוא יותר חי באומץ גם בעוה"ז. והדבר מתבחן בישראל לענין בנין האומה. כל המאמץ את חיי עולם הרי הוא בונה את האומה בפועל, כי חיותם הלאומית של ישראל המשך היא מהצלחת עולמים. וזהו הגודל של תורה שבע"פ, שעמדה להשגיר את חיי העולמים במלא מובנם באומה ולהוציא מלבן של צדוקים, שהתלהבותם הלאומית דמתה ללהבת של תבן, שנשתלהבה ודעכה ואיננה, לומר: ברכו את ד' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם. ומיסוד עולם זה יבנה ויכונן גם עכשיו עמק החיים הלאומיים בישראל ויתגדל בנין הארץ
- ד. פסחים ג' - וכנעני מנלן דאיכרי תגר דכתיב, וירא שם יהודה בת איש כנעני. מאי כנעני? אילימא כנעני ממש - אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק, בא יצחק והזהיר את יעקב, ויהודה אזיל ונסיב? אלא אמר רבי שמעון בן לקיש: בת גברא תגרא, דכתיב (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה.. משלי לא' - ..וחגור נתנה לכנעני. איוב לד' יט' - אשר לא נשא פני שרים ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם. נשמת כל חי - שועת עניים אתה תשמע.
- ה. בראשית לח' - ויגד לתמר לאמר הנה חמיק עלה תמנתה לגז צאנו. ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה.. ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך. ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך.. סוטה ג' - כתיב: וירד שמשון תמנתה, וכתיב: הנה חמיק עולה תמנתה! א"ר אלעזר: שמשון שנתגנה בה - כתיב ביה ירידה, יהודה שנתעלה בה - כתיב ביה עליה.. ותשב בפתח עינים - א"ר אלכסנדר: מלמד, שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. בראשית מט' - לישועתך קויתי ה'. רש"י - נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר זכרני נא וחזקני נא אך הפעם..
- ו. ב"ר פה' - אמר רבי חוניא נצנצה בה רוח"ק, חותמך, זו מלכות.. ופתילך, זו סנהדרין שהן מצויינין בפתיל.. ומטך, זה מלך המשיח.. ותהר לו, גבורים כיוצא בו וצדיקים כיוצא בו.. אלשיך - ..גדי הוא משל אל הילד, שיהיה בעל שתי בחינות, עוז מלכות ומגזע נפשות ישראל. ועל עוז המלכות אמר עזים, ועל היותו מישראל אמר מן הצאן.. שני דברים נתייחדו אל כל איש ישראל א. חותם אות ברית קדש. ב. קיום כל המצוות. נוסף על אלה עוד שלישיית, בייחוד ליהודה, הלא היא שבט מלכות. והנה חשקה ביהודה על כל שלשת הבחינות.. על כן אמרה שכל ישעה וכל חפץ יכוין מעתה אל מעמד שלשתן שלא אל שום הנאה גופנית חלילה, וזה יהיה

בערבון לבטחון שיקיים הוא יתברך כוונתו. וזהו חותמך רמז אל חותם אות ברית, ופתיך הוא הציצית רמז אל כל המצות כמד"א וראיתם אותו וזכרתם את כל כו', ומטך אשר בידך רמז אל שבט המלכות.

ז. יומא סט : - ..נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתב בה אמת. אמר רב חנינא, שמע מינה : חותמו של הקב"ה אמת. רש"י – אמת כלומר, מסכים אני עמכם. סוטה יז' ע"א - דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו : אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לבי מצות, חוט של תכלת, ורצועה של תפלין. תהלים קי' - מטה עזך ישלח ה' מציון רדה בקרב איביך. אבן עזרא - כי העוז והכח יצא מציון ששם הכבוד להשחית כל אויב שיבוא אליך אל ציון.

ח. אורות התשובה יב' י' - ..דרך המוות של עבודה זרה הוותרנית.. העוזבת את האמת והמשפט והולכת אחרי לבבה, זו מינות, הגוררת אחריה כל רצח וכל זימה.. ואין כל כחה כי אם בניצוצי הקדושה הגנובים שלה מתוך אוצר ישראל החי, שהיא פולטתם קמעה קמעה.. ואז ישמש הניצוץ הקדוש שנבלע.. להתעורר להעיר לב עמים רבים, להפוך להם שפה ברורה לקרוא בשם ד' אלוקי ישראל, ברוח ד', רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד', לא רוח זר, רוח טיפשות וחולשה, רוח סכלות והפקרות מוסרית, התומך אשיותיו השקריות על יסוד הויתור, שהוא בוז וקלסה לכל מנהיג ושופט צדק, שרק חסד לאומים כזה הוא מקור נפתח לכל אכזריות ונבלה. יבוא אלוקינו ואל יחרש.. כי אלוקי משפט ד', אשרי כל חוכי לו. ואכרתה לכם ברית עולם, חסדי דוד הנאמנים..

ט. שמואל ב' כב' - מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם.